

ВРАХУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

Гайворонська В.В.

Національний технічний університет "ХПІ"

В педагогічному спілкуванні встановленню повного контакту між викладачем і студентами досить часто заважають окремі індивідуально-психологічні особливості сторін. Такими особливостями вважаються темперамент, характер та різноманітні емоційні стани людини. Доведено, що наявність індивідуально-психологічних особливостей може істотно ускладнювати процес спілкування, створюючи певні бар'єри на шляху встановлення необхідного педагогічного контакту, особливо при організації навчального процесу. Багаторічна педагогічна практика автора довела, що негативними наслідками виникнення бар'єрів стає те, що вони збільшують психологічну дистанцію між викладачем і студентами; знижують рівень взаємного саморозкриття і ступень взаємної довіри між ними; деформують характер педагогічного спілкування в аудиторії і в співпраці; зменшують ймовірність досягнення бажаних результатів в навчальній діяльності. Отже, бар'єр спілкування виступає об'єктивною перешкодою на шляху до педагогічного контакту зі студентами та ефективного впливу педагога на особистість студента.

Бар'єри, що перешкоджають педагогічному спілкуванню.

1. **Бар'єр темпераменту** виникає при зустрічі людей з різними типами нервової системи. Зіткнення в процесі спілкування діаметральних за своєю композицією темпераментних структур здатне привести його до конфліктного результату.

2. **Бар'єр характеру.** Характер являє собою сполучення сталих, істотних особливостей людини. Одна із класифіційних систем, запропонована Є. Жариковим і Є. Крушельницьким, містить вісім основних психологічних типів: 1) лідер або домінуючий (Д); 2) логік (Л); 3) естет (Е); 4) боєць (Б); 5) пасивний (П); 6) надійний (Н); 7) мрійник (М); 8) спринтер (С). Комбінації з діаметральними протилежностями психологічних типів характеру й створюють бар'єри в спілкуванні.

3. **Бар'єр акцентуації характеру.** Німецький психіатр К. Леонгард вважає, що у 20–50% людей деякі риси характеру настільки загострені, що це за певних обставин приводить до однотипних конфліктів.

4. **Бар'єр манери спілкування:** 1) *домінантний суб'єкт* спілкування завжди хоче сам впливати на інших, опанувати ініціативою і придушувати активність партнера по спілкуванню. При спілкуванні з доміантним партнером необхідно: *по-перше*, дати йому можливість виявити свою доміантність; *по-друге*, твердо триматися незалежної точки зору;

2) *недомінантний суб'єкт* спілкування боїться зайвий раз узяти на себе комунікативну ініціативу, поставити запитання. В процесі спілкування його обов'язково необхідно стимулювати, надавати йому ініціативу і можливості виразити себе; 3) *мобільному суб'єкту* спілкування притаманна легка манера поведінки й швидкого переключення уваги; 4) *ригідний суб'єкт* включається в спілкування не відразу. Йому необхідно ретельно вивчити партнера. У спілкуванні з ним варто уникати квапливості і недбалості; 5) *екстравертний суб'єкт* спілкування налаштований на взаємодію; 6) *інтровертний суб'єкт* спілкування звичайно зосереджений на діалозі із самим собою. В інтенсивне спілкування його треба втягувати поступово і делікатно.

5. Бар'єр негативних емоцій. Страждання, гнів, відраза, презирство, страх, сором і провина, поганий настрій – ці емоції здатні як істотно посилити, так і послабити скутість, боязкість у спілкуванні. Такі бар'єри негативних емоцій, як *бар'єр страждання, бар'єр гніву, бар'єр відрази і бридливості, бар'єр презирства, бар'єр страху, бар'єр сорому і провини, бар'єр поганого настрою* знижують рівень комунікативності тих, хто вступає в контакт, і навіть можуть бути джерелом конфлікту.

6. Бар'єр недостатнього розуміння важливості спілкування звичайно виникає внаслідок недооцінки викладачем спілкування як психолого-педагогічного механізму управління студентами. У зв'язку з цим виділяють такі різновиди цього бар'єру: 1) *бар'єр неправильної установки свідомості*, який виникає внаслідок деформації установки: а) стереотипами мислення; б) упередженими уявленнями; в) неадекватними відносинами; г) відсутністю уваги й інтересу; д) зневагою до фактів; 2) *бар'єр мовлення*, який виникає внаслідок допущення мовних помилок, що є наслідком: емоційного збудження, неправильного вибору слів, помилки в побудові повідомлення тощо.

Отже, врахування особистісних характеристик суб'єктів спілкування дає можливість сформувати навички розуміння індивідуальної специфіки конкретної особистості і визнання її достоїнств. Розглянуті групи бар'єрів педагогічного спілкування в кожній конкретній ситуації визначають "висоту" перешкод між суб'єктами взаємодії. Знання можливих бар'єрів спілкування та їх природи має допомогти викладачеві налагодити контакт зі студентами і створити належні умови для організації плідного й ефективного навчального процесу.

Література:

1. Романовський О.Г., Пономарьов О.С., Лавретьева А.О. Психологія управління: Навчальний посібник. – Харків: НТУ "ХПІ", 2001. – 161 с.
2. Панфилова А.П. Деловая коммуникация в профессиональной деятельности: Учебное пособие. – Спб.: Знание, 2001. – 496 с.
3. Руденский Е.В. Основы психотехнологии обучения менеджера. – М., 1997.